

Doktararitgerð um føroyskan tosk

Í oktobur 2009 vardi Petur Steingrund doktararitgerð um føroyskan tosk. Ritgerðin viðger tað nógva umrødda toskaloysið, sum valdaði fyrst í nítiárunum, og sum fekk so álvarsamar fylgjur fyri føroyska samfelagið.

Heitið á ritgerðini er „The near-collapse of the Faroe Plateau cod (*Gadus morhua* L.) stock in the 1990s: The effect of food availability on spatial distribution, recruitment, natural production and fishery”. Umsett til føroyskt er heitið nakað soleiðis: „Toskaloysið í nítiárunum og hvussu tað varð ávirkað av út-

breiðslu hjá toski, tilgongd, náttúrligari framleiðslu, og fiskiskapi“.

Ritgerðin er eitt úrslit av gransking tey seinastu tíggju árin. Tað er einki yvir at dylja, at toskaloysið fyrst í nítiárunum og tann brádliga yvirgongdin til tann nógva toskin mitt í nítiárunum hevur verið ein stór gáta fyri fiskifrøðingar og fyri fólk flest. Hjá vanligum fólkum var hetta eitt prógv um, at „fiskur hevur stert“. Hetta kann annaðhvørt skiljast sum at fiskur er óútroknligur og/ella at hann ferðast so nógva millum lond, at fiskiskapurin við Føroyar fult og heilt er eitt úrslit av eini slíkari ferðing.

Á Biologisk Institutt í Bergen eftir verjuna, frá vinstru: Richard Nash, Arild Folkvord, Petur Steingrund og Brian MacKenzie.

Petur við prentaðu doktararitgerðini, sum telur 110 blaðsíður + 11 Paper.

UM PETUR STEINGRUND

Petur Steingrund er føddur í 1964 í Tórshavn. Hann las fiskifrøði við Universitetið í Bergen og tók prógv í 1993. Síðan starvaðist hann sum lærari á Studentaskúlanum og HF-skeiðnum í Eysturoy til 1995, tá hann fekk starv á Fiskirannsóknarstovuni (nú Havstovan). Í 1999 fór hann undir doktararitgerðina, sum hann vardi í 2009.

Ritgerðin er at finna á internetinum: <http://hdl.handle.net/1956/3697>. Tað er neyðugt at upplýsa um hesa leinkju, tá ritgerðin verður endurgivin.

Ritgerðin roynir at fáa greiði á, hvat veruliga hendi við toskinum. Tað varð ávíst, at ferðingin millum lond var so lítil, at hon ikki ávirkaði fiskiskapin eftir toski við Føroyar. Hetta vil siga, at nøgdin av toski á føroyska landgrunninum er eitt úrslit av viðurskiftum á føroyska

landgrunninum, og ikki aðrar staðir. Í hesum sambandi er *tilgongd* eitt týðningarmikið hugtak, t.v.s. hvussu nóggur smáfiskur kemur inn í toskastovnin hvørt ár. Eins og fyri mangar aðrar toskastovnar, varð einki samband funnið millum støddina á gýtingarstovninum og

nøgd av smáfiski, sum kom undan gýtingini. Hinvegin varð funnið, at tá nóggur toskur var komin frá vanligum toskaleiðum inn undir land um summarið, varð tilgongdin av smáfiski lítil árið eftir, nakað, sum bendir á kannibalismu (at toskur etur tosk).

STOVNSHUGTØK

STOVNSSTØDD er samlaða tonsatalið á øllum fiskum í einum ávísnum stovni, sum svimja í havinum til eina ávísa tíð, t.d. á toskinum á Landgrunninum í 2009. Í praksis vil tað siga fiskur, sum er 2 ár og eldri.

GÝTINGARSTOVNUR er samlaða tonsatalið av øllum fiskum, sum eru kynsbúnir. Fyri tosk á Landgrunninum er tað, tá toskurin er 3-4 ára gamal og eldri.

TILGONGD er tal av smáfiski, sum júst er vorðin 2 ára gamal, og harvið er vorðin ein partur av toskastovninum.

Ein kundur trúði, at tað so ráddi um at fiska toskin nær landi fyrri at minka um kannibalismuna, men „so væl spælir klaverið ikki“. Tá lítið er til av toski á Landgrunninum, kemur ikki nógv undan av smáfiski. Orsøkin kann vera, at stórir toskur lærir smáfisk at klára seg í lívinum, ella at smáfiskurin kann „fjala“ seg millum størri tosk, tá vandi er á ferð.

Samanumtikið er tað tí soleiðis, at tilgongd av smáfiski økist við økjandi toskastovni. Sum dømi kunnu vit siga, at ein toskastovnur á 80 túsund tons kann væntast at geva eina tilgongd á 20 milliúnir smáfiskar. Ein toskastovnur á 40 túsund tons gevur 10 milliúnir smáfiskar, og ein toskastovnur á 20 túsund tons gevur 5 milliúnir. Við øðrum orðum er tilgongdin (í milliún-

um) umleið 20% av stovnsstøddini (máld í túsund tonsum). Hesi 20 prosentini kunnu minka til umleið 10% tey árin, tá lítið er til av føði, og kannibalisman er stór. Tey árin, tá nógv er av føði (góður gróður í havinum), og kannibalisman er lítil, økist tilgongdin til umleið 40%. Trøini vaksa tó ikki inn í himmalin. Tá toskastovnurin gerst størri enn 100 - 120 túsund tons, minkar tilgongdin av smáfiski; hetta er helst tí, at kannibalisman tá økist so nógv, at hon heldur tilgongdini niðri.

Hesi úrslit hava sera stóran peningaligan týðning fyrri Føroyar. Ritgerðin vísti, at um royndin eftir toski (= tal av fiskidøgum) varð minkað við 30-40%, so hevði toskastovnurin á føroyska landgrunninum

Samanumtikið er tað soleiðis, at tilgongd av smáfiski økist við økjandi toskastovni

eftir nøkrum árum ment seg til góð 100 túsund tons og hevði givið eina miðal tilgongd á umleið 20 milliúnir smáfiskar um árið. Tað hevði ført til eina langtíðar veiðu, sum lá millum 16 túsund og 40 túsund tons um árið; í miðal 25 túsund tons.

Hetta kann samanberast við tey umleið 10 túsund tonsini, sum eru veidd um árið frá 2004 til 2009; t.v.s. umleið 15 túsund tons ov lítið um árið í seks ár (toskur á Íslandsrygginum er ikki við í hesum rokniðykki). Hesi umleið 90 túsund tonsini (15 x 6) av toski høvdu givið 1.350 milliúnir kr. í avreiðingarvirði við einum kiloprísi á 15 kr. Tað er tí at vóna, at Føroya Løgting tekur hesa støðu í fullum álvara, tá fiskidagar skulu ásetast.